

Tilanne Haitissa

Haitissa 12.1.2010 tapahtunut maanjäristys on yksi viime vuosikymmenien pahimmista luonnonkatastrofeista. Toisin kuin laajaa tuhoa aiheuttaneessa Kiinan Sichuanin maanjäristyksessä 2008 tai Aasian tsunamissa 2004 Haitin järistys kohdistui maan pääkaupunkiin, minkä vuoksi myös maan hallintorakenteet vaurioituvat pahasti. Haiti on läntisen pallonpuoliskon köyhin valtio, ja järistys keskeytti vuoden 2006 vallansiirosta alkaneen kehityksen kauden, jota vuoden 2008 kolme pyörremyrskyä olivat osaltaan verottaneet.

Vajaat 10 miljoonan asukkaan maasta on Haitin hallituksen tiedon mukaan yli 230 000 ihmistä kuollut. Katastrofi kohdistui tavalla tai toisella yli 3 miljoonaa ihmiseen. Arviolta 1,2 miljoonaa ihmistä on menettänyt asuntonsa. Pääkaupungista lähes 500 000 ihmistä on lähtenyt löytämään asuinpaikkaa ja toimeentuloa muualta maasta. Maaseutu on ennestään köyhää ja viljelysmaa huonoa liiallisten metsähakkuiden vuoksi.

Pelastusvaihe on päätynyt, mutta humanitaarinen kriisi jatkuu näillä näkymin pitkään. Ennen kuin jälleenrakennus pääsee käyntiin, Haitin varhaista elpymistä on tuettava. Asialla on kiire, koska sadekausi alkaa maaliskuun alkuun ja hurrikaanit ovat mahdollisia kesäkuusta marraskuuhun. Tämä tarkoittaa mm.

- **valtion- ja aluehallinnon tukemista:** Väliaikaiset toimitilat, uudet varusteet jne. Esim. valtaosa ministeriöiden rakennuksista ovat tuhoutuneet.
- **opetuslalla** väliaikaiset koulut, välineet jne. Yli 700 väliaikaista koulua on tarkoitus pystyttää ja 350 000 koululaiselle hankitaan opetusvälineitä.
- **asuntonsa menettäneiden saniteettijärjestelyt:** 500 000 ihmiselle tarvitaan kiireellisesti ainakin 25 000 käymälää. Leireille tarvitaan suihku- ja pesukoppeja.
- **hätämajoitus:** Noin miljoonan ihmisen arvioidaan olevan hätäapumajoituksen tarpeessa. Tilapäiseen majoitukseen on saatu tai tilattu 70 000 perheteltoa. Enempää ei näillä näkymin hankita, koska teltat eivät sovellu sadekauden majoitukseen. Telttamajoituksen vaihtoehdot:
 - muovista, pressuista ja naruista puu- tai metallirungoille tehdyt talot. Tätä on jo ryhdytty soveltamaan. Etuina halpuus, siirrettävyys, oman mallin kehittämisen mahdollisuus ja materiaalien uudelleenkäyttö.
 - standardin mukaiset 18 neliön tilapäisasunnot, hinta 1 000 – 1 500 USD/kpl, uudelleen käytettävistä materiaaleista. Suunnitteluasteella.

Jälleenrakennus

Varsinainen jälleenrakennus tulee olemaan massiivinen operaatio. Maan infrastruktuuri – etenkin pääkaupunki – pitää rakentaa uudestaan, ja samalla maan hallintokapasiteettia täytyy kohentaa entiselleen tai aikaisempaa paremmaksi. Hyvän hallinnon periaatteet on turvattava.

Haitin jälleenrakennuksen tarvearvioinnit on käynnistetty. Selvitystyössä ovat mukana mm. Maailmanpankki, Latinalaisen Amerikan kehityspankki, EU ja UNDP, jotka jo aikaisemmin ovat toteuttaneet Haitissa kehityshankkeita. Tarkoitus on saada alustava kartoitus valmiiksi maaliskuun alkuun pidettäväksi suunniteltuun kansainväliseen Haiti-konferenssiin. Yksityiskohtaisempi sektorikohtainen suunnitelma valmistuu myöhemmin keväällä.

Pysyväle talonrakentamiselle ja uusasuntotuotannolle on tilaa vasta, kun päästään raivaus- ja katastrofiapuvaiheen yli ja saadaan riittävät valmistelutyöt tehdyksi. Apuorganisaatioiden tavoitteena on vahvistaa paikallista osaamista ja elinkeinotoimintaa samalla, kun taloja aletaan uudelleenrakentaa. Rakennustoiminnan toimintamallin pääpaino tulee olemaan paikallisen kapasiteetin vahvistamisessa ja työllisyyden ja hallinnon tukemisessa samalla, kun rakennetaan paikallisiin olosuhteisiin soveltuvia ja materiaaleiltaan kestäviä rakennuksia.

Hankintaprosessi ja periaatteet

Haitin jälleerakennukseen voi päästä mukaan Haitissa hankkeita toteuttavien kansainvälisten rahoituslaitosten ja kansainvälisten järjestöjen tai Haitissa toimivien suomalaisten tai muiden organisaatioiden kautta. Näitä ovat muassa **Maailmanpankki, Latinalaisen Amerikan kehityspankki, UNDP, EU:n komissio, Kirkon Ulkomaanapu** ja **Suomen Punainen Risti**.

Suomella ei ole ollut omia kehitysyhteistyöhankkeita Haitissa (paitsi pienmuotoisesti Suomen Mexican-suurlähetystön ns. paikallisen yhteistyön määrärahojen avulla) eikä myöskään suunnittele omien jälleerakennushankkeiden aloittamista. Sen sijaan ulkoasiainministeriö rahoittaa paitsi kansainvälisiä rahoituslaitoksia ja järjestöjä myös suomalaisia kansalaisjärjestöjä, joilla on toimintaa Haitissa, ensisijaisesti Kirkon Ulkomaanapua ja Suomen Punaista Ristiä. Suomi ei valtiona tee humanitaaristen katastrofien yhteydessä suorahankintoja tavaroiden tai palveluiden tuottajilta.

Rahoituslaitokset ja järjestöt yleensä tiedottavat hankkeistaan ja niihin liittyvistä hankinnoistaan. Ottamalla yhteyttä ko. instituutioon on usein myös mahdollista tarjota hankkeisiin mahdollisesti sopivia tuotteita jo ennen kuin hankkeet valmistuvat.

Maailmanpankkiryhmä: Haitissa oli ennen maanjäristystä 15 Maailmanpankin hanketta. Maailmanpankin tavoitteena Haitissa on kohdentaa tukeaan infrastruktuurihankkeisiin ja jälleerakennukseen siten, että varsinaisen infrastruktuurin lisäksi pyritään samalla vahvistamaan Haitin omia hallintorakenteita. Pankki on perustamassa tarkoitukseen erillisen rahaston (trust fund). Maailmanpankissa on käynnistetty erillinen tietokanta mahdollisista tarjouksentekijöistä Haitin jälleerakennushankkeissa. Suomalaisyrietykset voivat lähettää mielenkiinnon ilmaisunsa (EIO, Expression of Interest) tietokantaan liitettäväksi sähköpostiosoitteella tbarrett1@worldbank.org (Trish Barrett). Lisätietoja pankin sisältä voi saada Joaquim Torolta sähköpostiosoitteesta jtoro@worldbank.org.

Latinalaisen Amerikan kehityspankki IDB on ollut Haitin suurin monenvälinen avustaja. Maassa on toimeenpantu 25 hanketta ennen katastrofia. Maanjäristyksen jälkeen olemassa olevien hankkeiden resursseja kohdennettiin katastrofiapuun ja jälleerakennukseen. IDB:ssa hankintameneteyistä vastaava henkilö on Maria Teresa Soto-Aguilar (Procurement Analyst assigned to Haiti). Hänet tavoittaa sähköpostiosoitteesta MARIASA@iadb.org.

Pelkästään tietokantaan liittymällä ei yritys kuitenkaan voi olettaa saavansa kauppoja. Niinpä yrityksiä kehoitetaan hyödyntämään **Finpron Washingtonin toimiston** palveluja tietojen hankinnassa ja etujensa ajamisessa. Finpro seuraa suomalaisyritysten tarpeista lähtien Haitin jälleerakennussuunnitelmien edistymistä ja ylläpitää kontakteja ja suhteita Maailmanpankkiin ja IDB:hen. Finpron Washingtonin toimiston yhteystiedot: Tapani Kaskeala, työpuhelin: +1 202 298 5829, matkapuhelin: +1 202 460 0823, sähköposti tapani.kaskeala@finpro.fi

Kummankin pankin rahoittamien hankintojen prosesseissa sovelletaan pääsääntöisesti niiden normaaleja menettelyjä ja hankintasääntöjä (procurement rules). Finpron asiantuntijat ovat niistä hyvin perillä ja Finpron hankeneuvonnan asiakkaat saavat tietoonsa hankintoja edeltävät ilmoitukset. On syytä muistaa, että toisin kuin hätäapuvaiheessa toimivat YK- ja kansalaisjärjestöt, kehityspankit eivät ole yritysten palveluiden ja tuotteiden ostajia. Asiakas on pääsääntöisesti haitilainen viranomainen, pankin rahoituksen vastaanottaja. Menestys hankinnoissa edellyttää yrityksiltä tällöin läsnäoloa ja yhteistyökumppaneita Haitissa. Varsinkin konsulteilta edellytetään ranskankielen taitoa.

Maailmanpankki on julkistanut erityisen Handbook for Reconstruction after Natural Disasters -verkkosivun <http://www.housingreconstruction.org/housing/>. Siinä pyritään tarkastelemaan muun muassa laajamittaisen talojen jälleerakennuksen ongelmia. Tällaista tukea suunnittelevien on hyvä käydä ko. sivuilla.

Toistaiseksi ja vielä pitkäksi ajaksi Haitin asunnotta jääneiden hätämajoitusjärjestelyistä vastaa YK:n perustama leiriklusteri (shelter cluster). Leirien hallinnon (camp management) johdossa on **Kansainvälinen maahanmuuttojärjestö** (International Organization for Migration, IOM). Sen päämaja sijaitsee Genevessä, mutta hankintoja hoidetaan myös Manilan toimistosta käsin. Lähempiä tietoja löytyy sivustolta <http://www.iom.int/jahia/Jahia/procurement>

Vastuu Haitin tilapäismajoituksesta ja niihin liittyvistä mahdollisista hankinnoista on siirtymässä **Kansainvälisen Punaisen Ristin Liitolle** (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies). Sen sivusto on <http://www.ifrc.org/contact/index.asp?navid=14>